

Автор: Едита Лукув

Переклад: Дмитро Борисов, Андрій Максимук

© **Всі права захищені. Парламент Молоді, Перемишль 2003**

Дана публікація видана завдяки реалізації проекту під назвою "Програма Розвитку Українських Про-європейських Організацій"

Проект реалізовано завдяки фінансовій підтримці Фондації Освіта для Демократії (Програма „Зміни в регіоні” - RITA ("Region in Transition") Польсько-американської Фондації Свободи), а також Фондації імені Стефана Баторія (Програма Схід-Схід).

Копіювання та розмноження дозволено виключно в некомерційних цілях і з поданням джерела. Публікації доступні безкоштовно на інтернет-сторінці:

<http://www.europe.org.ua>.

Parlament Młodzieży
ul. Konarskiego 5, 37-700 Przemyśl
тел.: (+48 16) 678-58-18
ел.пошта: parlament@free.ngo.pl
<http://www.parlament.w.pl>

ЛОМО ЄВРОКЛУБ
вул. Скрипника 4/87, м. Львів
ел.пошта: euroclub@medium.lviv.ua,
euroclub_ukraine@yahoo.com,
euroclub@europe.org.ua

Зміст

1. Початки економічної та валютної інтеграції в Європейському Союзі.....	4
1.1. Етапи економічної та валютної інтеграції.....	4
1.2. Договір про Європейське Економічне Співтовариство.....	4
1.3. Спільний ринок (зона вільної торгівлі, митний союз).....	6
1.3.1. Зона вільної торгівлі.....	6
1.3.2. Митний союз.....	6
2. Європейська Валютна Система.....	7
2.1. Доповідь Вернера - програма створення Економічного та Валютного Союзу.....	7
2.2. Створення Європейської Валютної Системи.....	8
2.2.1. ЕКЮ.....	8
2.2.2. Курсово-інтервенційний механізм.....	10
2.2.3. Кредитний механізм.....	10
3. Внутрішній ринок.....	10
3.1. Вільний рух товарів.....	11
3.2. Вільний рух осіб.....	12
3.3. Вільний рух послуг.....	13
3.4. Вільний рух платежів та капіталів.....	14
4. Європейський Союз.....	15
4.1. Доповідь Комітету Делора - план економічної та валютної інтеграції.....	15
4.2. Маастрихтський договір.....	17
4.3. Шлях до Економічного та Валютного Союзу (1994-1999 рр.).....	19
4.3.1. Другий етап реалізації Економічного та Валютного Союзу (1994-1998 рр.).....	19
4.3.2. Третій етап реалізації Економічного та Валютного Союзу (01.01.1999).....	21
5. Економічний та Валютний Союз.....	22
5.1. Держави-члени Економічного та Валютного Союзу.....	22
5.2. Запровадження спільної валюти - євро.....	23
5.3. Способи перерахунку валют.....	24
5.3.1. Перерахунок національної валюти на євро.....	25
5.3.2. Перерахунок євро на національну валюту.....	25
5.3.3. Перерахунок однієї національної валюти на іншу.....	25
5.4. Європейська Система Центральних Банків.....	26
5.5. Наслідки створення Економічного та Валютного Союзу.....	28
Література.....	30

1. Початки економічної та валютної інтеграції в Європейському Союзі

1.1. Етапи економічної та валютної інтеграції

Економічна та валютна інтеграції в Європейському Союзі відбувалися одночасно і були між собою тісно пов'язані. Неможливо вести мову про повну інтеграцію економік держав-членів без спільної валюти, або, хоча б сталих курсів валют. Так само, запровадження спільної європейської валюти і проведення єдиної грошової політики не завершиться успіхом, якщо не буде співпраці в економічній площині, не відбудеться усунення бар'єрів для руху товарів, осіб, послуг та капіталів, а економіки окремих держав не досягнуть подібного рівня розвитку.

Економічна та валютна інтеграція держав Європейського Союзу охоплює п'ять основних етапів:

- Зона вільної торгівлі (відсутність мита на торгівлю всередині угруповання)
- Митний союз (відсутність мита на торгівлю всередині угруповання, спільний митний тариф)
- Спільний ринок (відсутність мита на торгівлю всередині угруповання, спільний митний тариф, вільний рух капіталу, послуг, робочої сили)
- Економічний Союз (відсутність мита на торгівлю всередині угруповання, спільний митний тариф, вільний рух капіталу, послуг, робочої сили, гармонізація економічної політики)
- Повна інтеграція — Економічний та Валютний Союз (відсутність мита на торгівлю всередині угруповання, спільний митний тариф, вільний рух капіталу, послуг, робочої сили, гармонізація економічної політики, спільна валюта, єдина грошова політика)

1.2. Договір про Європейське Економічне Співтовариство

Об'єднання Європи не було б можливим, якби не було створено міцного фундаменту для будівництва спільної європейської економіки. У 1955 р., на конференції у Мессині міністри закордонних справ шести держав: Бельгії, Франції, Голландії, Люксембургу, Німеччини та Італії, прийняли рішення про початок підготовки плану економічної інтеграції європейських держав. У результаті подальших

переговорів, 25 березня 1957 р. шість вищезгаданих держав підписали в Римі договір про заснування Європейського Економічного Співтовариства (Римський договір). Цей договір став основою для тривалого процесу економічної інтеграції Європи.

Згідно з положеннями Договору, метою Співтовариства є підтримка:

- гармонійного розвитку економічної діяльності на території всього Співтовариства,
- сталого і рівномірного розвитку держав-членів,
- зміцнення стабільності,
- швидкого зростання рівня життя,
- зміцнення стосунків між державами, що входять до Співтовариства.

Для досягнення цих цілей, діяльність Спільноти повинна включати:

- ліквідацію митних та кількісних обмежень на ввіз і вивіз товарів та всіх інших подібних засобів у торгівлі між державами-членами,
- встановлення спільного митного тарифу і проведення спільної торговельної політики щодо третіх країн,
- усунення всіх перешкод для руху осіб, капіталу та послуг між державами-членами,
- спільну політику в галузі сільського господарства,
- спільну політику в галузі транспорту,
- встановлення системи, що попереджує порушення конкуренції в межах спільного ринку,
- створення механізму для координації економічної політики держав-членів і запобігання виникненню дефіцитів їх платіжних балансів,
- гармонізацію законодавства держав-членів у тих сферах, які необхідні для нормального функціонування спільного ринку.

Римський договір не містив положень про валютну інтеграцію. Його положення стосувалися лише реалізації цілей держав-членів, а не цілей Співтовариства. Кожен член Співтовариства проводить таку економічну політику, яка є необхідною для забезпечення рівноваги його платіжного балансу, а також зміцнення довіри до його

валюти, не забуваючи при цьому про забезпечення високого рівня зайнятості та стабільності цін. Для полегшення реалізації вищезгаданих цілей члени Співтовариства координують свою економічну політику та організують співпрацю між відповідними відділами своїх адміністрацій та центральних банків. Кожен член Співтовариства зобов'язується також дозволити проводити платежі, пов'язані з обміном товарів та послуг, рухом капіталів та платежів, у валюті тієї держави, у якій мешкає платник чи одержувач, до тієї міри, до якої Договором є лібералізований рух товарів, послуг, капіталів та осіб між державами-членами Співтовариства. Отже, Римський договір передбачав лише такий рівень лібералізації руху капіталів, який був необхідний для функціонування спільного ринку. Щодо валютної політики, то Договір зобов'язував держав-членів трактувати ведені ними політики валютних курсів як справу, що цікавить всіх членів Співтовариства.

Детальна регуляція валютної сфери на рівні Співтовариства не була необхідною, оскільки заснована на доларі Бреттон-Вудська валютна система, до якої належали і країни Співтовариства, працювала добре і без серйозних недоліків. Це була система фіксованих валютних курсів, з періодичним пристосуванням. У рамках ЄЕС координацією грошової політики та співпрацею у монетарній сфері займалися: Валютний комітет, створений у 1958 р., а також Комітет голів центральних банків, який було створено у 1964 р.. Це був т.зв. координаційний підхід, який став вихідним пунктом для вироблення концепції Економічного та Валютного Союзу.

1.3. Спільний ринок (зона вільної торгівлі, митний союз)

1.3.1. Зона вільної торгівлі

Спільний ринок було створено на підставі Римського договору. Згідно з положеннями Договору спільний ринок мав бути створений поступово у трьох етапах, за 12 років, тобто до кінця 1969 р.. Ця мета не була повністю реалізована. Можливості для вільної торгівлі в межах Співтовариства були створені лише у сфері вільного руху товарів. Кількісні обмеження у торгівлі були ліквідовані ще у 1961 р. Процес ліквідації митних обмежень у внутрішній торгівлі був завершений у липні 1968 р., що означало створення зони вільної торгівлі.

1.3.2. Митний союз

Наступним кроком в економічній інтеграції було створення митного союзу. Митний союз охоплює торгівлю усіма товарами і означає заборону встановлення між державами-членами імпорتنих та експортних мит, як і будь-яких оплат, що мають

подібний ефект, а також запровадження спільного митного тарифу в торгівлі з третіми країнами. 1 липня 1968 р. було встановлено спільний митний тариф щодо країн, які не належать до Співтовариства. Таким чином, було запроваджено однакові для всіх держав-членів митні бар'єри для товарів, що імпортуються на територію Співтовариства з третіх країн, а також гармонізовано митну номенклатуру. Держави-члени не можуть самостійно вносити зміни до спільного митного тарифу, таке право мають виключно органи ЄС.

1 січня 1970 р. держави-члени розпочали реалізацію спільної торгівельної політики щодо зовнішніх партнерів. Спільна торгівельна політика включає: встановлення спільного митного тарифу, укладення торгівельних угод, гармонізацію інструментів експортної політики та засобів охорони внутрішніх ринків.

2. Європейська Валютна Система

2.1. Доповідь Вернера - програма створення Економічного та Валютного Союзу

Економічна криза 1970-их рр. (зростання безробіття та інфляції) негативно вплинула на функціонування тогочасної міжнародної валютної системи (ревальвація німецької марки, девальвація французького франка). Виникла необхідність захистити від регресу досягнуту економічну інтеграцію і розвиток торгівлі між країнами Співтовариства. Держави-члени вирішили розпочати підготовку до тіснішої економічної інтеграції та утворення єдиного економічного та валютного простору.

У 1969 р., на самміті в Гаазі, глави держав та урядів країн ЄЕС прийняли рішення про створення Економічного та Валютного Союзу (ЕВС). Створення такого Союзу мало зміцнити позиції Співтовариства у світі, а також вплинути на зростання добробуту у державах-членах. Було створено групу експертів, котрі в рамках Комітету Вернера підготували доповідь про поступову реалізацію ЕВС. Доповідь Вернера, що визначала форму Союзу, була прийнята Європейською Радою у 1971 р.. Згідно з доповіддю він мав бути створений у три етапи, до 1980 р. Суттю цього плану була координація економічної політики, яка мала створити основи для валютної інтеграції.

Проте, економічні труднощі у державах-членах (розвал Бреттон-Вудської валютної системи, коливання курсу долара, нафтовий шок, часті зміни курсів валют) спричинили сповільнення процесу економічної та валютної інтеграції. Єдиним результатом тогочасних прагнень до валютної інтеграції була "валютна змія", тобто

механізм, що обмежував коливання ринкових курсів валют країн Співтовариства між собою до 2,25 %. Коли зміна курсу даної валюти відносно валют інших держав-членів перевищувала допустиму межу, центральні банки повинні були здійснювати інтервенції на валютних ринках, щоб повернути курс на попередню позицію.

Оскільки для інтервенцій на валютних ринках з метою утримання бажаного курсу валюти потрібні були значні кошти, у 1973 році країни ЄЕС створили Європейський Фонд Валютної Співпраці (ЄФВС). Метою цього Фонду було надання національним центральним банкам кредитів для інтервенцій, а також координація політики, яку проводили центральні банки держав-членів. ЄФВС існував до кінця 1993 р., тобто до утворення Європейського Валютного Інституту.

Створена система функціонувала, на жаль, далеко не ідеально (часті зміни центральних курсів), тому необхідність стабілізації курсів валют у рамках економічної інтеграції наштовхнула на пошуки нових розв'язків.

2.2. Створення Європейської Валютної Системи

Європейська Валютна Система почала свою роботу у 1979 р. і замінила тогочасну “валютну змію”. Її головною метою було забезпечення стабільності курсів валют держав-членів Співтовариства.

Європейська Валютна Система спиралася на три елементи:

- Європейська валютна одиниця — ЕКЮ
- Курсово-інтервенційний механізм
- Кредитний механізм

2.2.1. ЕКЮ

Головним елементом ЄВС була Європейська валютна одиниця (ЕКЮ). ЕКЮ було лише розрахунковою одиницею, воно не мало матеріальної форми (банкноти, монети). ЕКЮ було кошиком, який складався з валют держав-членів Співтовариства. Кількість валюти держав-членів у кошику ЕКЮ залежала в першу чергу від:

- частки ВВП держави-члена в сукупному ВВП Співтовариства,
- частки експорту та імпорту держави-члена у внутрішній торгівлі Співтовариства,

- значення даної валюти як деномінатора інструментів ринків капіталу та грошей (кількість операцій у даній валюті на обох ринках).

Вага валюти в кошику — це відношення між кількістю даної валюти, що входила до кошика ЕКЮ і вартістю ЕКЮ, вираженій у цій валюті. Натомість, вартість ЕКЮ виражена в одній з валют кошика дорівнювала сумі кількості цієї валюти в кошику ЕКЮ і кількості решти складових валют ЕКЮ, перерахованій на цю валюту за чинним тоді центральним курсом.

Наприклад, 06.03.1995 року 1 ECU = 1.91007 DM, а до складу ЕКЮ входило 0.6242 DM. Тоді вага марки в кошику ЕКЮ була $0.6242 : 1.91007 \times 100\% = 32.68\%$ ¹.

01.01.1994 року склад кошика було заморожено і остаточно до нього входило 12 валют, тобто валюти всіх тодішніх членів ЄС (Австрія, Швеція та Фінляндія стали членами ЄС у 1995 р.) Склад ЕКЮ та вага окремих валют наведені у Таблиці 1.

Таблиця 1. Склад ЕКЮ та вага окремих валют

Валюти	Кількість валюти в ЕКЮ	Вага валюти в ЕКЮ у %	
		21.09.1989	8.03.1996
Марка ФРН	0,624200	30,09	32,97
Французький франк	1,332000	19,00	20,53
Британський фунт	0,087840	13,00	10,49
Італійська ліра	151,800000	10,16	7,59
Голландський гульден	0,219800	9,40	10,37
Бельгійський і люксембурзький франк	3,431000	7,89	8,81
Іспанське песо	6,885000	5,31	4,32
Данська крона	0,197600	2,45	2,70
Ірландський фунт	0,008552	1,10	1,05
Португальське ескудо	1,393000	0,80	0,71
Грецька драхма	1,440000	0,80	0,47

Джерело: : L. Ciamaga (i in.), Unia Europejska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998 r., s. 219

Функції ЕКЮ:

- міра вартості у механізмі валютних курсів,
- основа для визначення показника відхилення курсів валют від центрального курсу,
- платіжний засіб для розрахунків в рамках інтервенцій на валютному ринку,
- платіжний засіб для розрахунків між органами та фінансовими інституціями Співтовариства,

¹ L. Ciamaga (i in.), Unia Europejska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998 r., s. 219.

- одиниця, у якій складався бюджет Співтовариства та проводилися усі розрахунки в рамках Співтовариства.

2.2.2. Курсово-інтервенційний механізм

Коридор коливань ринкових курсів між валютами країн Співтовариства був чітко визначений. Ці курси могли відхилятися до $\pm 2,25\%$ (або $\pm 6\%$ для слабих країн, наприклад, Іспанії та Португалії) від двосторонніх центральних курсів. Цей коридор в результаті численних криз та проблем, пов'язаних з утриманням коливань курсів валют у настільки вузьких межах був у 1993 році розширений до $\pm 15\%$. Це мало запобігти відмові держав Співтовариства від участі у ЄВС.

Примусові інтервенції центральних банків на валютних ринках полягали в тому, що якщо курс однієї валюти по відношенню до другої занадто зростав або падав, то центральні банки зацікавлених держав були зобов'язані вжити відповідні заходи. До 1993 року примусових інтервенцій було небагато, оскільки банки втручались заздалегідь, ще перед тим, як курс досягав межі коридору допустимих коливань. Лише у разі, коли інтервенції не приносили бажаних результатів, можливою була зміна центральних курсів між ЕКЮ і валютами держав-членів, проте, лише шляхом вирівнювання паритетів за згоди усіх зацікавлених урядів.

2.2.3. Кредитний механізм

Якщо досягалась нижня чи верхня межа коридору коливань курсів валют, центральні банки проводили інтервенції на валютних ринках. Якщо бракувало коштів на таку інтервенцію, то ці банки використовували взаємну кредитну допомогу. Європейський Фонд Валютної Співпраці виконував таку саму функцію, як і під час функціонування "валютної змії", тобто, надавав кредити центральним банкам країн, що належали до ЄВС.

3. Внутрішній ринок

Незважаючи на успіхи у реалізації принципу вільного руху товарів та валютній співпраці, не вдалося запровадити вільного руху послуг, капіталу, осіб, а також свободи поселення. Усе ще існували технічні (різні норми, стандарти, вимоги), фіскальні (різні податкові системи) та фізичні (прикордонний контроль) бар'єри. Положень Договору про заснування ЄЕС було недостатньо для створення справжнього спільного ринку.

У 1985 р. президент Європейської Комісії Жак Делор запропонував план створення внутрішнього європейського ринку. Стратегія переходу до єдиного ринку була визначена Комісією у “Білій книзі”. Щоб збільшити шанси на успіх у творенні єдиного внутрішнього ринку було внесено зміни до установчого договору ЄЕС. 17 лютого 1986 р. у Люксембурзі було підписано Єдиний Європейський Акт, який набрав чинності 1 липня 1987 р. Він доповнив Договір про ЄЕС статтею, у якій йшлося, що Співтовариство розпочне діяльність, необхідну для створення внутрішнього ринку до 31 грудня 1992 року. Єдиний внутрішній ринок був визначений як простір без внутрішніх кордонів, у межах якого буде забезпечено вільний рух товарів, осіб, послуг та капіталу.

Реалізацію стратегії спільного ринку зробили можливими відмова від повного наближення законодавства і прийняття принципу взаємного визнання. Згідно з цим підходом, Рада ЄС визначає лише основні вимоги щодо безпеки, охорони здоров'я, довкілля та споживачів, натомість узгодженням деталей їх практичного застосування займаються інші європейські інституції. Національне законодавство такого ж характеру не підлягає контролю Співтовариства і є предметом взаємної довіри.

Єдиний внутрішній ринок складається з чотирьох елементів (т.зв. свобод руху):

- свобода руху товарів
- свобода руху осіб
- свобода руху послуг
- свобода руху капіталу

3.1. Вільний рух товарів

Принцип вільного руху товарів стосується як промислових, так і сільськогосподарських та споживчих товарів, які були вироблені чи видобуті в одній з держав-членів, а також тих, які були законно ввезені на територію Співтовариства.

Створення спільного ринку вимагало ліквідації митних перешкод у торгівлі між державами-членами, а також різноманітних нетарифних бар'єрів: технічних, фіскальних та фізичних. Митні бар'єри було остаточно скасовано у II половині 1968 р. 1 липня 1968 року було встановлено спільний митний тариф щодо третіх країн. Щоб зробити можливим вільний рух товарів, були заборонені кількісні обмеження (квоти, заборони

імпорту та експорту), а також засоби, що мають подібний ефект, наприклад, технічні норми, положення про склад товару, тип пакування і т.д.. Усі товари на ринку Союзу підлягають однаковим нормам та сертифікаційним вимогам. Заборонено також податкову дискримінацію, тобто стягнення з товарів, привезених з інших держав-членів податків вищих, ніж податки, які стягуються з подібних національних товарів. Заборонено також стягнення інших мит, які би прямо чи опосередковано захищали виробників подібних товарів у даній державі-члені.

Обмеження імпорту, експорту або транзиту товарів можуть бути запроваджені лише за умови, що цього вимагають: міркування публічної моралі, громадського порядку та безпеки, охорони здоров'я та людського життя, охорони тварин та рослин, охорони національного багатства, яке має мистецьку, історичну та археологічну цінність, а також охорони промислової та торговельної власності. Проте, вищезгадані заборони та обмеження не повинні бути засобом самовільної дискримінації, ані прихованого обмеження торгівлі між членами Співтовариства.

3.2. Вільний рух осіб

Право на вільне пересування на території Європейського Союзу мають насамперед громадяни держав-членів, котрі: є найманими працівниками, створюють компанії, користуючись свободою підприємництва, або надають послуги на території Співтовариства.

Свобода руху працівників включає права на:

- прийняття запропонованої праці,
- вільне пересування з цією метою територією держав-членів Співтовариства,
- перебування в одній з держав-членів Співтовариства з метою знайти там роботу,
- поселення на території однієї з держав-членів Співтовариства після знаходження роботи.

Наймани працівники, працівники вільних професій, особи, що займаються підприємництвом або надають послуги, а також їх сім'ї мають право на працю, поселення, проживання, соціальний захист та мінімальну допомогу для інтеграції в суспільство обраної ними держави-члена.

Проте, вищезгадані права не поширюються на зайнятість у державній адміністрації. Іноземці не мають права керувати державними органами і виконувати функції публічно-правового характеру.

Право на вільне пересування та проживання на території держав-членів мають не лише економічно активні особи (ті, що працюють або шукають працю) та їх сім'ї, але також і студенти, пенсіонери та інші громадяни держав-членів, за умови, що у них є достатньо засобів на утримання (з пенсій чи інших джерел доходу) та медичне страхування. За мінімум засобів на утримання вважають такий розмір доходу, нижче якого громадянам приймаючої держави належить право на соціальну допомогу.

Громадяни інших держав-членів мають право на таке саме ставлення, що й місцеві робітники, право на рівну винагороду та доступ до освітніх закладів. Правові акти ЄС гарантують також право на всі соціальні послуги у сферах освіти та охорони здоров'я (пільги, допомоги, стипендії і т.д.), а також взаємне визнання дипломів. Усе це означає ліквідацію будь-якої дискримінації працівників держав-членів Співтовариства, що застосовувалась з огляду на їх громадянство у сферах зайнятості, оплати та інших умов праці.

3.3. Вільний рух послуг

Вільний рух послуг охоплює надання послуг у рамках торговельної, промислової, ремісничої діяльності, а також вільних професій (лікарі, юристи). Виконання послуги є обмеженим у часі і повинно в який-небудь спосіб перетинати один з внутрішніх кордонів Співтовариства. Наприклад, особа діє на підставі законодавства про вільний рух послуг, коли вона надає послуги на території однієї держави, а постійно проживає на території іншої держави-члена. Надання послуг постійного характеру у якій-небудь з держав-членів (наприклад, професія лікаря чи юриста) пов'язане із здійснюванням економічної діяльності і регулюється законодавством про свободу підприємництва. Наприклад, якщо німецький перукар відкриває перукарню у Парижі, він діє на підставі законодавства про свободу підприємництва, проте, якщо він має перукарню у Берліні, а у Парижі виконує одноразову послугу (наприклад, стрижку), він діє на підставі законодавства про вільний рух послуг.

Свобода руху послуг включає три випадки:

- виконавець послуги вирушає на певний час до країни клієнта, щоби виконати послугу в іншій державі-члені ЄС (наприклад, послуги юристів, лікарів, перукарів)
- клієнт вирушає до країни виконавця послуги і там користується його послугами (наприклад, туристи)
- виконавець і клієнт залишаються у своїх країнах, і лише послуга перетинає кордон (наприклад, телевізійна програма)

Лібералізація ринку послуг у Співтоваристві відбувалася повільно. У її початкових фазах були спроби гармонізувати існуюче в державах-членах законодавство про надання послуг. Проте, така гармонізація виявилася надзвичайно важкою та могла б тривати дуже довго. Тому було вирішено запровадити принцип взаємного визнання національних стандартів і правил, а гармонізацією на рівні права Співтовариства були охоплені лише основні норми.

Великі труднощі були викликані спробою лібералізації ринку фінансових послуг. Як наслідок, цей ринок регулюється тепер цілою низкою правових актів Співтовариства. Свобода надання фінансових послуг означає насамперед:

- право банків, страхових та інших фінансових інституцій вільно надавати свої послуги в інших державах-членах безпосередньо зі свого головного офісу або через філії;
- право громадян держав-членів на здійснення банківських, страхових та інших операцій на території цілого Співтовариства;
- гармонізацію умов функціонування ринку цінних паперів на території Співтовариства.

3.4. Вільний рух платежів та капіталів

Принцип вільного руху платежів необхідний для вільного руху товарів, працівників, послуг. Без нього неможливою була б оплата за товари, вислані за кордон, здійснення оплати за послугу, а також виплата винагороди за роботу особи, що працює в іншій державі-члені.

Принцип вільного руху капіталу охоплює фінансові трансакції, не пов'язані з рухом товарів, послуг та осіб. Спершу рух капіталів був лібералізований лише до тієї міри, яка була необхідна для нормального функціонування спільного ринку. Подальша

лібералізація руху капіталів проводилася дуже повільно. Необхідними були численні директиви і рекомендації, що уможлилювали гармонізацію законодавства з метою регулювання ринку капіталів. Стосувалися вони насамперед діяльності банків, банківського контролю, обігу цінних паперів, умов роботи на біржах, податкового права. У першу чергу був лібералізований рух довготермінового капіталу, лише пізніше прийшла черга на операції, пов'язані з обігом цінних паперів, які котуються на біржах, емісією та дистрибуцією акцій на ринку іншої держави-члена, середньо та довготерміновими кредитами. Остаточо, у рамках повної лібералізації капіталів усунено також обмеження на рух короткотермінового капіталу, насамперед кредитів та банківських рахунків. Згідно з прийнятою багатоетапною програмою, рух капіталу був остаточно лібералізований 1 січня 1993 р.

Вільний рух капіталу надає громадянам та підприємцям право на відкриття банківського рахунку у кожній державі-члені, а також на необмежений трансфер капіталу між країнами. Вони можуть класти гроші на депозитні рахунки, а також отримувати кредити на всій території Співтовариства. Як наслідок, зростає конкуренція між фінансовими інституціями, що призводить до зростання привабливості пропозиції, скерованої до клієнта.

Програма створення єдиного внутрішнього ринку була, в основному, реалізована і вплинула позитивно на економіку держав-членів. Цьому сприяла підтримка діяльності Співтовариства з боку бізнес-кіл та суспільних груп. Створення спільного ринку зробило можливими краще розміщення факторів виробництва, зростання його обсягів та досягнення вигод, що з цього випливають, забезпечення вільної конкуренції і створення стимулів до інвестування.

4. Європейський Союз

4.1. Доповідь Комітету Делора - план економічної та валютної інтеграції

Рішення прийняте на підставі Єдиного Європейського Акту про завершення створення єдиного внутрішнього ринку дало сильний поштовх прискоренню валютної інтеграції. Для забезпечення ефективного функціонування цього ринку необхідними були і певні дії у валютній сфері. Позитивні наслідки реалізації внутрішнього ринку могли стати відчутними лише після запровадження фіксованих курсів обміну валют або

спільної валюти. Отже, необхідною стала інтенсивна співпраця у сфері валютної політики, а її результатом мав стати Економічний і Валютний Союз (ЕВС).

Голови держав і урядів на саміті 1988 р. у Ганновері вирішили створити Комітет, завданням якого було планування етапів та конкретних дій для досягнення ЕВС. Комітет Делора (від прізвища президента Європейської Комісії), який складався з голів центральних банків держав-членів Співтовариства та незалежних експертів, підготував доповідь, у якій містилися пропозиції щодо економічної та валютної інтеграції. Доповідь пояснювала потребу реалізації ЕВС, окреслювала початкові умови та етапи його створення. ЕВС мав бути кінцевим результатом економічної інтеграції і складатись із двох інтегральних частин:

1. Валютний Союз — валютний простір, на території якого забезпечені:

- повна і незворотна конвертація валют,
- повна лібералізація операцій з капіталом та повна інтеграція фінансового ринку,
- ліквідація коливань курсів валют, а також остаточна фіксація валютних паритетів.

2. Економічний Союз — економічний простір, на території якого забезпечені:

- спільний ринок, у межах якого капітал, товари, послуги і робоча сила можуть вільно пересуватися,
- політика конкуренції, мета якої — забезпечення безперешкодного функціонування внутрішнього ринку (необмежений доступ до ринку),
- спільна політика, яка уможливлувала би зміни структури економіки держав-членів, запобігала б поглибленню диспропорцій між державами (бо тоді забракне інструментів зміни валютного курсу),
- координація макроекономічної політики, зокрема встановлення спільних правил для уникнення надмірного дефіциту бюджету, а також проведення спільної антиінфляційної політики².

Доповідь Делора передбачала три етапи створення ЕВС. На першому етапі держави-члени Співтовариства мали забезпечити повну свободу руху капіталу,

² L. Ciamaga (i in.), Unia Europejska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998 r., s. 264 – 265.

удосконалити механізм функціонування ЄВС та зміцнити співпрацю між національними центральними банками. Цей етап мав закінчитися визначенням заходів, які повинні були здійснені упродовж наступних двох етапів, а також підписанням нового договору, який вносив би зміни до Договору про ЄЕС.

4.2. Маастрихтський договір

Створення єдиного внутрішнього ринку було лише необхідним етапом на шляху до досягнення вищого рівня інтеграції — Європейського Союзу (ЄС). Європейський Союз був створений договором, підписаним 07.02.1992 року у Маастрихті. Положення Договору щодо наступних кроків на шляху до економічної та валютної інтеграції охоплюють ті заходи, які у Доповіді Делора були названі другим та третім етапами створення ЄВС. Згідно з Договором, Економічний та Валютний Союз означає остаточну фіксацію курсів валют держав-членів між собою та запровадження спільної валютної одиниці, а також вироблення і проведення спільної монетарної та фіскальної політики, метою яких є стабілізація цін.

Положеннями Маастрихтського договору визначено:

- критерії, які повинні виконати держави-члени ЄС для входження до ЄВС,
- реалізацію національних фіскальних політик,
- принципи роботи Європейського Центрального Банку,
- графік створення ЄВС,
- процедури прийняття рішень інституціями Співтовариства³.

Договір не передбачав проведення спільної економічної політики. Проте, держави-члени ЄС зобов'язалися визнати реалізацію економічної політики предметом спільного зацікавлення і координації.

Відповідно до положень Договору Рада ЄС готує проект загальних принципів проведення економічної політики державами-членами та Співтовариством, а також складає звіти Європейській Раді. Європейська Рада, діючи на основі звіту Ради ЄС, схвалює загальні принципи проведення економічної політики. Для забезпечення координації економічних політик і зближення економічних результатів держав-членів, Рада ЄС, на підставі звітів, складених Комісією, здійснює моніторинг економічного

³ L. Ciamaga (i in.), Unia Europejska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998 r., s. 268.

розвитку кожної держави-члена та Співтовариства в цілому, а також слідкує за відповідністю їх економічних політик загальним принципам проведення економічної політики, затвердженим Європейською Радою. Рада ЄС, діючи за дорученням Комісії, може скеровувати рекомендації окремим країнам, політика яких не відповідає визначеним Європейською Радою загальним принципам або становить загрозу функціонуванню Економічного та Валютного Союзу. Рада ЄС може також прийняти рішення про оприлюднення своїх рекомендацій.

Багато місця у Договорі присвячено бюджетній політиці. Європейському Центральному Банку та національним центральним банкам забороняється кредитувати інституції чи органи Співтовариства, органи центральної, регіональної, місцевої чи іншої влади, державні організації чи підприємства держав-членів. Це означає, що Європейський Центральний Банк та центральні банки окремих держав-членів не можуть фінансувати дефіцит бюджету ЄС, а також дефіцити національних бюджетів. Держави-члени ЄС зобов'язалися також уникати надмірного дефіциту національних бюджетів. Протоколом до Договору запроваджено такі вимоги: бюджетний дефіцит - не більше 3% ВВП, державний борг - не більше 60% ВВП. Комісія контролює зміни бюджетної ситуації і величину державного боргу у державах-членах, перевіряючи, чи не мають місце значні відхилення від цих показників.

Якщо держава-член не виконує обох критеріїв чи лише одного з них, то Комісія готує з цього питання звіт. У цьому звіті Комісія бере до уваги всі істотні чинники, включно зі середньостроковим економічно-бюджетним становищем держави-члена. Комісія висловлює свою думку Раді ЄС, яка після ознайомлення зі звітом приймає рішення про те, чи є дефіцит надмірним.

У ситуації, коли економічна політика даної держави-члена не відповідає загальним принципам або дефіцит та державний борг визнаються надмірними, Рада ЄС дає даній державі рекомендації, метою яких є виправлення ситуації у визначений термін. Якщо країна не виконує рекомендацій, то Рада ЄС, за дорученням Комісії, може оприлюднити ці рекомендації, а коли і це не допоможе, то вжити один із наступних заходів:

- вимагати від країни публікації додаткової інформації, визначеної Радою ЄС, перед емісією облігацій та цінних паперів,

- звернутися до Європейського Інвестиційного Банку з вимогою переглянути політику кредитування цієї країни,
- вимагати від даної держави складення безвідсоткової застави відповідного розміру на користь Співтовариства, до часу, коли Співтовариство не вирішить, що надмірний дефіцит ліквідовано,
- накласти штраф відповідної величини.

Якщо Рада ЄС оприлюднить свої рекомендації, то відразу після помітного покращення ситуації вона робить заяву про те, що надмірний дефіцит у даній державі було ліквідовано.

Слід також зауважити, що ЄС не відповідає за зобов'язання органів центральної, регіональної, місцевої та іншої влади, державних організацій чи підприємств жодної з держав-членів, що має запобігти необхідності відповідальності всіх членів Союзу за можливу неплатоспроможність якоїсь держави-члена.

Запроваджені принципи та обмеження необхідні для успішної антиінфляційної грошової політики на рівні Валютного Союзу, тому що за спільної валюти наслідки бюджетного дефіциту однієї чи кількох країн були би відчутними в цілому Союзі.

4.3. Шлях до Економічного та Валютного Союзу (1994-1999 рр.)

4.3.1. Другий етап реалізації Економічного та Валютного Союзу (1994-1998 рр.)

Маастрихтським договором початок другого етапу створення ЄВС був призначений на 1 січня 1994 р.. На другому етапі країни зобов'язалися координувати грошову та макроекономічну політику, уникати надмірного дефіциту своїх бюджетів і забезпечити незалежність своїх центральних банків.

1 січня 1994 р., після розпуснення Комітету голів центральних банків та Європейського Фонду Валютної Співпраці, було створено Європейський Валютний Інститут (ЄВІ). Головним завданням ЄВІ був контроль за виконанням зобов'язань, що впливають з другого етапу створення Союзу, насамперед:

- зміцнення співпраці між центральними банками держав-членів,
- зміцнення координації грошових політик окремих держав-членів, а також прагнення до гарантування стабільності цін,
- контроль за функціонуванням Європейської Валютної Системи,

- підготовка документів та процедур, необхідних для проведення в ЕВС спільної валютної політики,
- вироблення принципів операцій, які будуть здійснюватись центральними банками держав-членів у межах Європейської Системи Центральних Банків,
- підготовка до емісії банкнот нової валюти.

ЄВІ успадкував завдання, а разом з ними і активи та пасиви Європейського Фонду Валютної Співпраці. ЄВІ проводив підготовчу діяльність, щоб у майбутньому Європейська Система Центральних Банків могла правильно розпочати реалізацію своїх завдань. ЄВІ не мав жодних зобов'язальних повноважень. Він міг лише:

- формулювати думки чи рекомендації, необов'язкові до виконання, щодо загальних напрямків валютної політики і політики валютних курсів, як і пов'язаних з ними інструментів, що застосовуються у кожній державі-члені,
- представляти свою думку чи рекомендації урядам та Раді ЄС стосовно напрямків діяльності, які можуть вплинути на зовнішню чи внутрішню валютну ситуацію у Співтоваристві, а особливо на функціонування Європейської Валютної Системи
- давати органам влади держав-членів рекомендації щодо їх валютної політики.

ЄВІ виконував свої функції до часу створення Європейського Центрального Банку, після чого був розпущений.

Для забезпечення бюджетної дисципліни не лише перед створенням Валютного Союзу, а й під час його функціонування, у 1996 році Європейська Рада схвалила Пакт Стабільності та Зростання. Згідно з положеннями Пакту за нормальних умов дефіцити бюджетів держав-членів мають бути зрівноваженими, а за поганої кон'юнктури не можуть перевищувати 3% ВВП. У випадку, коли дефіцит бюджету буде визнано надто високим, державу може покарати санкціями Європейська Рада. Санкції полягають у складенні безвідсоткового стабілізаційного депозиту (застави). Якщо дана держава упродовж двох років не ліквідує надмірного дефіциту, то депозит перетворюється на штраф, величина якого коливається між 0,2 та 0,5% ВВП, залежно від рівня перевищення допустимого показника дефіциту бюджету у 3% ВВП⁴.

⁴ К. Jakubiszyn, B. Karski, D. Rybińska, EURO – nowa waluta, Twigger S.A., Warszawa 1999 r., s. 25– 26.

4.3.2. Третій етап реалізації Економічного та Валютного Союзу (01.01.1999)

Держави-члени ЄС у протоколі, доданому до Маастрихтського договору, підтвердили, що прийняття ними положень Договору надає невідворотного характеру переходу Співтовариства до фінальної стадії створення ЕВС, до якої прагнутимуть усі члени. Отож, вони повинні поважати волю Співтовариства до початку третього етапу і не перешкоджати одне одному в досягненні цієї спільної мети.

Перехід до третього етапу залежав від темпів виконання членами ЄС вимог до їх економічного становища, визначених Маастрихтським договором. Договір передбачав складення Європейською Комісією та ЄВІ звітів Раді ЄС про економічне становище окремих держав-членів та ступінь виконання поставлених перед ними вимог. Метою цих дій було зближення рівня економічного розвитку держав-членів.

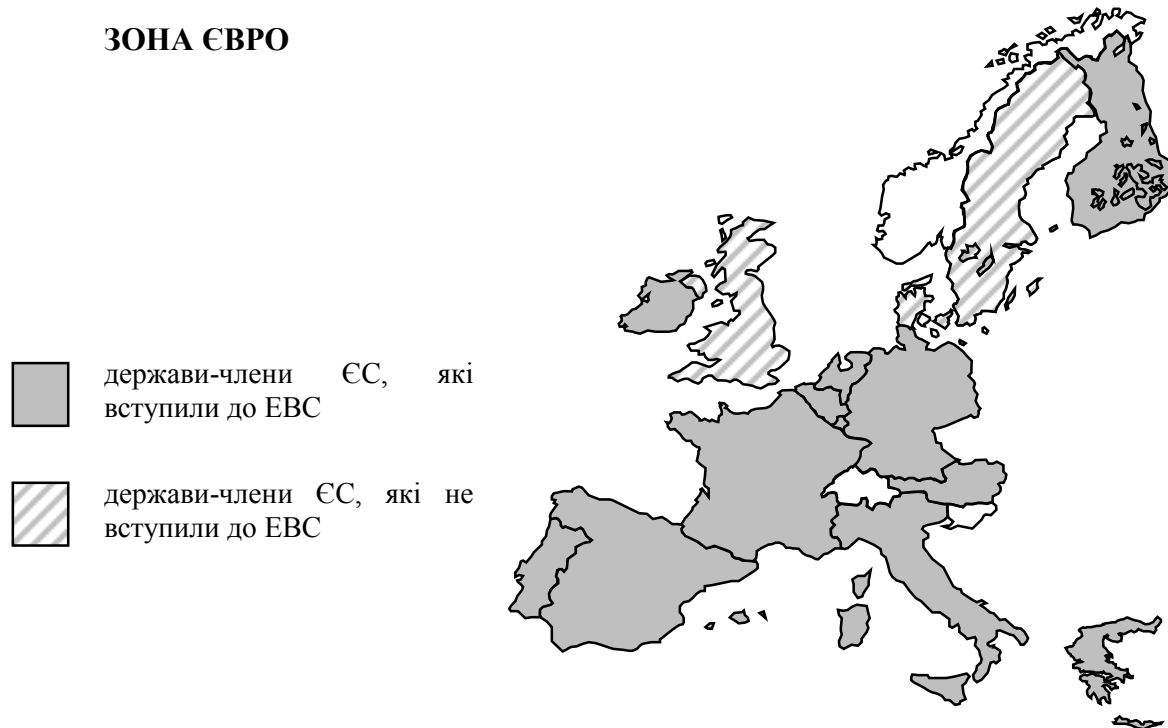
Критерії вступу держав до Економічного та Валютного Союзу були визначені у Маастрихтському договорі:

1. річний показник інфляції у державі-члені не може перевищувати 1,5 відсотка від середнього рівня інфляції у трьох державах-членах ЄС з найкращими з цієї точки зору показниками;
2. величина бюджетного дефіциту не може перевищити 3% ВВП;
3. величина державного боргу не може перевищувати 60% ВВП;
4. величина середньої номінальної довготермінової процентної ставки не може перевищувати більше ніж на два відсотки середню номінальну довготермінову процентну ставку у трьох державах-членах ЄС з найнижчим річним показником інфляції;
5. держава-член у межах курсового механізму Європейської Валютної Системи принаймні два роки повинна втримати свою валюту в нормальному коридорі коливань курсів валют. За цей час валюта цієї держави не може бути девальвована щодо валют інших членів ЄС.

Європейська Комісія та ЄВІ мали завдання підготувати доповіді про економічне становище держав-членів. На підставі цих доповідей Рада ЄС, що складалася з міністрів економіки та фінансів держав-членів, оцінювала, якою мірою кожна держава-член виконала поставлені критерії.

Остаточну дату початку третього етапу створення Валютного Союзу було призначено на 1 січня 1999 р., незважаючи на те, скільки держав будуть готовими вступити до ЕВС. Європейська Рада мала до 1 липня 1998 р. визначити, які держави стануть членами Валютного Союзу.

ЗОНА ЄВРО

5. Економічний та Валютний Союз

5.1. Держави-члени Економічного та Валютного Союзу

25 березня 1998 року Європейська Комісія рекомендувала 11 державам запровадити спільну валюту, а 2 травня у Брюсселі Європейська Рада прийняла остаточне рішення, які держави будуть членами ЕВС з дня його створення, 1 січня 1999 року. Це були 11 країн: Австрія, Бельгія, Фінляндія, Франція, Іспанія, Голландія, Ірландія, Люксембург, Німеччина, Португалія та Італія.

Оцінку стану економік держав-кандидатів на вступ до ЕВС, виконану на підставі критеріїв, визначених у Маастрихтському договорі, містить Таблиця 2.

До ЕВС із самого початку не вступили: Греція, Данія, Великобританія та Швеція. Великобританії та Данії були даровані спеціальні поступки, необхідні для того, щоб вони ратифікували Договір. Великобританія не погоджувалась з передачею своїх повноважень на проведення грошової політики Європейській Системі Центральних Банків і тому відмовилася від вступу до Валютного Союзу. У випадку Данії, вступ до

ЕВС зробив неможливим результат референдуму. Пропозиція вступити до Валютного Союзу була відкинута громадянами. У 2000 р. у Данії вдруге відбувся референдум про вступ цієї держави до Валютного Союзу, на якому данці знову відкинули можливість вступу Данії до ЕВС. Інші дві держави, Швеція та Греція, не виконали критеріїв Договору. Однак, уже через 2 роки, 1 січня 2001 року, Греція стала дванадцятим членом ЕВС. Кожна з трьох держав, що залишаються поза зоною євро, може бути прийнятою до ЕВС як повноправний член. Вона лише мусить виконати економічні критерії та висловити своє бажання і готовність стати членом.

Таблиця 2. Виконання критеріїв вступу до ЕВС, визначених Маастрихтським договором

Держава	Річний показник інфляції, %		Дефіцит бюджету, % ВВП		Державний борг, % ВВП		Довготерміно ва відсоткова ставка	належність до ЄВС
	1997	1998	1997	1998	1997	1998	1998	
Критерії	3,2		3,0		60,0		7,7	так
Австрія	1,1	1,5	2,5	2,3	66,1	64,7	5,6	так
Бельгія	1,4	1,3	2,1	1,7	122,2	118,1	5,7	так
Данія	1,9	2,1	-0,7	-1,1	65,1	59,5	6,2	так
Фінляндія	1,3	2,0	1,1	-0,3	55,8	53,6	5,9	так
Франція	1,2	1,0	3,0	2,9	58,0	58,1	5,5	так
Греція	5,2	4,5	4,0	2,2	108,7	107,7	9,8	так
Іспанія	1,8	2,2	2,6	2,2	68,8	67,4	6,3	так
Голландія	1,8	2,3	1,4	1,6	72,1	70,0	5,5	так
Ірландія	1,2	3,3	-0,9	-1,1	66,3	59,5	6,2	так
Люксембург	1,4	1,6	-1,7	-1,0	6,7	7,1	5,6	так
Німеччина	1,4	1,7	2,7	2,5	61,3	61,2	5,6	так
Португалія	1,8	2,2	2,5	2,2	62,0	60,0	6,2	так
Швеція	1,9	1,5	0,8	-0,5	76,6	74,1	6,5	ні
Великобританія	1,8	2,3	1,9	0,6	53,4	53,0	7,0	ні
Італія	1,8	2,1	2,7	2,5	121,6	118,1	6,7	так

Джерело: „Rzeczpospolita” 21.04.98 r.

5.2. Запровадження спільної валюти - євро.

31 грудня 1998 р. було визначено курси валют держав ЕВС щодо євро, а 1 січня 1999 р. Євро стало легальним платіжним засобом на території держав-членів ЕВС (Див. Таблицю 3).

У період з 1 січня 1999 р. до 1 січня 2002 р. в обігу перебували національні валюти. Існувала правова рівноправність національних валют та євро. Проте, євро використовували виключно у безготівкових операціях. Банки, на побажання клієнта, повинні були перевести рахунок з національної валюти на євро, але зворотна операція

була неможливою. У той час кожен клієнт ще міг мати банківський рахунок у національній валюті. Цей період був необхідний для друкування банкнот та виготовлення монет євро, а також для підготовки громадськості до заміни національних валют на євро.

Таблиця 3. Вартість 1 євро в національній валюті

Держава	Вартість 1 євро в національній валюті
Австрія	євро = 13,7603 шилінгів (ATS)
Бельгія	євро = 40,3399 франків (BEF)
Фінляндія	євро = 5,94573 марок (FIM)
Франція	євро = 6,55957 франків (FRF)
Греція	євро = 340,750 драхм (GRD)
Іспанія	євро = 166,386 песет (ESP)
Голландія	євро = 2,20371 гульденів (NLG)
Ірландія	євро = 0,787564 фунта (IEP)
Люксембург	євро = 40,3399 франків (LUF)
Німеччина	євро = 1,95583 марки (DEM)
Португалія	євро = 200,482 ескудо (PTE)
Італія	євро = 1936,27 лір (ITL)

Джерело: К. Jakubiszyn, В. Karski, D. Rybińska, EURO – nowa waluta, Twigger S.A., Warszawa 1999 r., s. 25 – 26.

1 січня 2002 р. в обіг були запроваджені банкноти та монети євро. Хоча вони могли знаходитися в обігу разом із банкнотами та монетами національних валют до 1 липня 2002 р., уже 1 березня 2002 р. з обігу були вилучені всі національні валюти і євро стало єдиним легальним засобом оплати у валютному союзі. Тривалість терміну одночасного обігу євро та національних валют незначно різнилася в окремих країнах. Після 1 березня 2002 р. банкноти та монети національних валют можна і надалі обмінювати на євро в національних центральних банках, а також комерційних банках в країнах зони євро. Терміни обміну вилучених з обігу банкнот та монет різняться в окремих країнах (Таблиця 4).

5.3. Способи перерахунку валют

Курси обміну національних валют на євро складаються з шестицифрових чисел, причому нуль перед комою не є значущою цифрою. (див. Таблицю 3). При виконанні перерахунку чинні курси обміну не можна заокруглювати, курс обміну завжди має форму 1 євро = X одиниць національної валюти, не існують зворотні курси. Після виконання перерахунку отримане число заокруглюємо до сотих.

5.3.1. Перерахунок національної валюти на євро

Суму у національній валюті ділимо на курс обміну з шести цифр, а отриману суму у євро заокруглюємо до сотих.

Приклад: перераховуємо 1000 німецьких марок (DEM) на євро (EUR)

$$1 \text{ EUR} = 1,95583 \text{ DEM}$$

$$1000 \text{ DEM} : 1,95583 = 511,291881196 = 511,29 \text{ EUR}$$

Таблиця 4. Терміни обігу та обміну національних валют на євро

Держави	Національні валюти залишалися легальним засобом оплати до:	Банкноти та монети національних валют можна обмінювати до:		
		Комерційні банки банкноти/монети	Національні центральні банки	
			Банкноти*	монети
Австрія	28.02.2002	**	завжди	завжди
Бельгія	28.02.2002	31.12.2002	завжди	31.12.2004
Фінляндія	28.02.2002	**	10 років	10 років
Франція	17.02.2002	30.06.2002	10 років	3 роки
Греція	28.02.2002	**	10 років	2 роки
Іспанія	28.02.2002	30.06.2002	завжди	завжди
Голландія	27.01.2002	31.12.2002	31.12.2031	31.12.2006
Ірландія	09.02.2002	**	завжди	завжди
Люксембург	28.02.2002	30.06.2002	завжди	31.12.2004
Німеччина	28.02.2002	**	завжди	завжди
Португалія	28.02.2002	30.06.2002	20 років	31.12.2002
Італія	28.02.2002	**	10 років	10 років

* у кожному іншому національному центральному банку зони євро до 31.03.2002 р.

** щонайменше до 28.02.2002 р., потім банки будуть розглядати справи індивідуально

Джерело: M. Glibowska, B. Pawełczyk, Gdzie i jak wymieniać waluty 12 krajów Unii Europejskiej na euro, Praktyczny informator, Narodowy Bank Polski, 2001.

5.3.2. Перерахунок євро на національну валюту

Суму у євро множимо на курс обміну з шести цифр, а отриманий результат заокруглюємо до сотих.

Приклад: перераховуємо 1000 євро (EUR) на німецькі марки (DEM)

$$1 \text{ EUR} = 1,95583 \text{ DEM}$$

$$1000 \text{ EUR} \times 1,95583 = 1955,83 \text{ DEM}$$

5.3.3. Перерахунок однієї національної валюти на іншу

Неможливо безпосередньо провести перерахунок однієї національної валюти на іншу. Перерахунок повинен здійснюватись через євро.

Приклад: перераховуємо 1000 німецьких марок (DEM) на бельгійські франки (BEF)

1000 DEM : 1,95583 = 511,291881196 EUR

511,291881196 EUR x 40,3399 BEF = 20625,4633582 BEF = 20625,46 BEF

5.4. Європейська Система Центральних Банків

Разом із запровадженням спільної валюти було створено Європейську Систему Центральних Банків (ЄСЦБ), що складається з Європейського Центрального Банку (ЄЦБ) та національних центральних банків, що діють на підставі постанов та інструкцій ЄЦБ. ЄЦБ володіє такою правоздатністю, яку кожна з держав-членів ЕВС визнає за юридичними особами. ЄСЦБ діє на основі принципу субсидіарності. Централізовано приймаються лише ті рішення, що є необхідними для нормального функціонування ЕВС.

Головною метою ЄСЦБ є підтримка стабільності цін. Крім того, ЄСЦБ сприяє проведенню загальної економічної політики, допомагаючи Співтовариству досягти своїх цілей.

До основних завдань, які виконує ЄСЦБ, належать:

- вироблення та реалізація валютної політики Співтовариства,
- проведення валютних операцій,
- зберігання офіційних валютних резервів держав-членів та управління ними,
- підтримка нормального функціонування платіжних систем.

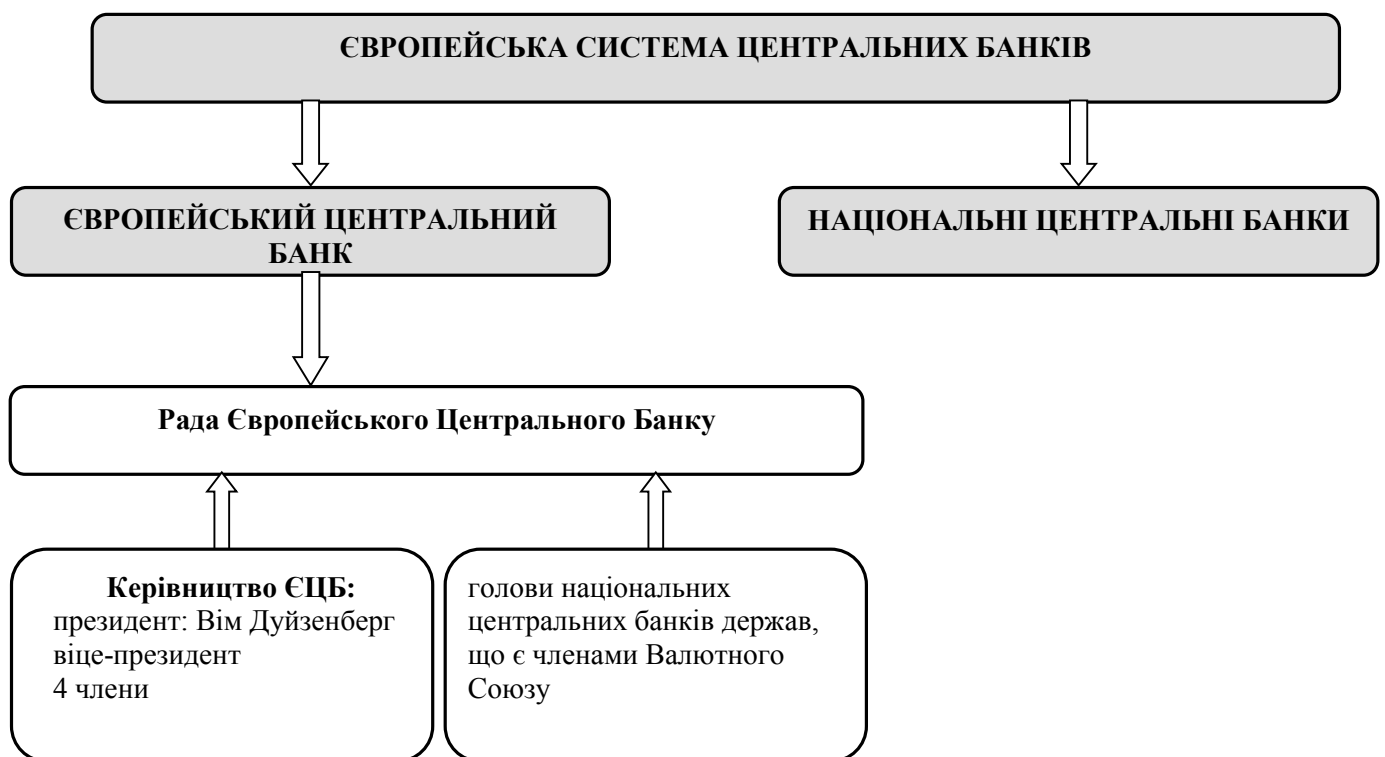
ЄЦБ має виключне право давати згоду на емісію банкнот євро. Такі банкноти можуть бути емітовані ЄЦБ та національними центральними банками. Банкноти емітовані ЄЦБ і національними центральними банками є єдиним легальним засобом оплати на території ЕВС. Держави-члени можуть емітувати монети після отримання згоди ЄЦБ щодо величини емісії.

До завдань центральних банків держав-членів ЕВС, що входять до складу ЄСЦБ, належать, між іншим, емісія банкнот на замовлення ЄЦБ, проведення операцій на відкритому ринку, збір даних для ЄЦБ про макроекономічну ситуацію в даній країні.

Виконуючи свої повноваження, завдання та обов'язки, ані ЄЦБ, ані центральні банки держав-членів і члени їх керівних органів не можуть вимагати або отримувати

інструкцій від інституцій чи органів Співтовариства, від урядів держав-членів чи якихось інших органів.

ЄЦБ уповноважений давати рекомендації та висловлювати свої думки відповідним інституціям, органам Співтовариства чи органам влади держав-членів у справах, що належать до його компетенції, приймати рішення і видавати регламенти, необхідні для виконання своїх завдань. Рекомендації та думки не мають зобов'язальної сили, рішення зобов'язують лише тих, до кого вони були скеровані, а регламенти застосовуються до всіх держав-членів та інших суб'єктів права ЄС. Ці повноваження існують для виконання завдань довірених ЄЦБ і охоплюють вироблення та реалізацію

політики ЕВС, кредитну дисципліну та обов'язок підтримання резервів у національних центральних банках.

Слід зазначити, що ЄЦБ приймає рішення, пов'язані зі внутрішнім функціонуванням ЕВС, натомість, регулювання курсу євро щодо курсів валют держав-членів, що не вступили до ЕВС, належить до компетенції Європейської Ради. Підчас саміту в Амстердамі Європейська Рада затвердила принципи нового механізму валютних курсів, т.зв. ЄВС II. Його функціонування прив'язує курси валют держав ЄС, що не є членами ЕВС, до курсу євро. Центральний паритет валют цих держав може коливатись у коридорі $\pm 15\%$ щодо спільної валюти.

Європейським Центральним Банком керує Рада ЄЦБ, що складається з Правління (6 осіб) та голів центральних банків держав-членів ЕВС. Президента, віцепрезидента та інших членів Правління призначають з осіб із визнаним авторитетом та значним професійним досвідом у валютній та банковій сферах, за спільною згодою урядів держав-членів, вираженою на рівні глав держав чи урядів. Термін їх повноважень триває вісім років і не поновлюється. Лише громадяни держав-членів можуть стати членами Правління.

Рада ЄЦБ визначає напрямки грошової політики, а також встановлює величину основних відсоткових ставок. Правління, натомість, зобов'язане реалізовувати цю політику, а також давати інструкції центральним банкам.

Першим президентом ЄЦБ, відкриття якого відбулося у липні 1998 р., став президент ЄВІ, голландець Вім Дуйзенберг. Штаб-квартира ЄЦБ розташована у Франкфурті-на-Майні.

5.5. Наслідки створення Економічного та Валютного Союзу

Серед позитивних наслідків утворення ЕВС можна виокремити:

- ліквідацію витрат на обмін валют, великі заощадження,
- усунення курсового ризику в діяльності підприємств та банків,
- покращення планування виробництва, розвиток виробництва в масштабах цілого європейського ринку,
- прозорість цін, зростання конкуренції,
- поглиблення спеціалізації економік окремих держав-членів,
- злиття національних ринків капіталів у єдиний європейський ринок,
- євро стане валютою, здатною конкурувати з доларом,
- прискорення темпів економічного зростання у державах-членах.

Створення ЕВС дає його членам шанси швидкого розвитку, але несе із собою і загрози, пов'язані із:

- втратою можливості державами-членами ЕВС користуватись політикою валютного курсу, відсотковими ставками, а також значною мірою, фіскальною політикою з метою протидії сповільненню економічного зростання,
- труднощами у виробленні економічної та монетарної політики, що відповідала б потребам усіх держав-членів (через відмінності у рівнях економічного розвитку),
- браком можливостей підтримки ресурсами з бюджету ЄС проблемних регіонів, що могло б компенсувати втрату традиційних інструментів.

Література

1. D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, *Ekonomia*, t. 2, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1994 r.
2. L. Ciamaga, E. Latoszek, K. Michałowska-Gorywoda, L. Oreziak, E. Teichmann, *Unia Europejska*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.
3. K. Jakubiszyn, B. Karski, D. Rybińska, *EURO – nowa waluta*, Twigger S.A., Warszawa 1999 r.
4. D. Lasok, *Zarys prawa Unii Europejskiej, część druga*, TNOiK, Toruń 1998 r.
5. K. Zabielski, *Finanse Międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997 r.
6. W. Weidenfeld, W. Wessels, *Europa od A do Z*, Wydawnictwo „Wokół Nas“, Gliwice 1996.
7. M. Glibowska, B. Pawełczyk, *Gdzie i jak wymieniać waluty 12 krajów Unii Europejskiej na euro*, Praktyczny informator, Narodowy Bank Polski, 2001.